

voivat noin tukku-hinnassa ostaa ruoka aineita. Loput päivälliseen ja aamiaiseen kuuluvat ostin lähellä olevasta Elannon myymälästä, josta sitten valmistin nämä ateriat.

Asuimme tässä Merikadun asunnossamme siihen saakka kunnes syksyllä muutimme Sortavalaan. Väinö oli sinä aikana myöskin suorittanut juuristutkintonsa loppuun ja oli tehnyt sopimuksen Anton Kotosen kanssa tulla apulaiseksi hänen Sortavalassa olevaan asianajotoimistoon. Kun minä olin jo kuitenkin lukukauden alussa jo ollu valmistunut ja eikä minulle talous tuottanut mitään suurempia hommia, varsinkin kuten edellä olen kertonut, sen päivällisruoan sain valmiina, menin Normaali lyseoon auskulteeraamaan.

Tässä välillä hiukan meidän koneemme näyttää streiganneen, mutta kerron nyt, että uudelleen sen, että olin ainoa matematiikassa auskulteeraava. Se oli siihen aikaan, jolloin perustettiin paljon uusia yhteiskouluja ja yliopettaja Nevanlinna silloin tällöin aina joutui minulta kysymään, että ette kai te lähde. Sieltä ja sieltä on pyydetty, kysytty olisko edes joku auskultantti, joka vois tulla heille matematiikkaa opettamaan. Minä tietenkin kieltäydyin ja sanoin, minulla on koti Helsingissä, en minä sieltä voi lähteä. Mutta se jäi minulle tämä auskulteeraus aika, aika miellyttäväksi muistoksi. Tohtori Nevanlinna oli, paitsi että hän oli taitava matemaatikko ja taitava opettaja, oli muuten miellyttävä ja mukava mies. Hän teetti muuten minulla, ainoalla silloisella auskultanttioppilaallaan aika paljon töitä. Teimme, minä valmistin, ohjelma oli kaikki silloisen Normaali lyseon fysiikan opetuksessa tarvittavat kokeelliset työt ja kirjotin selostuksen niistä. Ja aparaateista huolehti professori ja vaati minultakin aika tarkkoja tuloksia, joten jouduin monta kertaa tekemään useasti samat työt. Tämä on ollut jälestä päin katsellen, tämä oli aika mielenkiintoinen työ, mutta mitään jätteitä tai todisteita minulla siitä ajasta ei ole.

Voin vielä mainita, että sain mielestäni harvinaisen hyvän todistuksen tohtori Nevanlinalta. Sanovat, että yhden lukukauden auskultantti ei usein saa niin hyvää todistusta, jossa sanottiin, paremman puoleiset opettaja taipumukset. Mutta näitä opettaja taipumuksia minä olen joutunut käyttämään myöhemmin suhteellisesti vähän.

Kun miehenikin valmistautui, valmistui tutkinnoissaan, niin menimme seuraavana keväänä kesäks taasen Porkkalaan. Ei enää samaan saareen, jossa mieheni oli aikasempaan ollu ja jossa minäkin olin yhden kesän ollut vaan Löövöönimiseen saareen. Muistin väärin, me olimme Hormus-nimisessä saarella ja olin silloin talon leskiemännän täyshoidossa. Ennen kaikkea tietenkin saimme kalaruokia.

Väinöllä oli pikkupojasta, koulupojasta alkaen jokinlainen, jokinlainen minkä minä nyt sanosin, intohimo purjeveneitä kohtaan. Väinö osti purjeveeneen ihan yllättäen. Minä en siitä mitään, se oli vain. Ja hän luuli luultavasti sillä suuren ilon minulle tuottaneen. Ja eikä se niin hullumpi alkuun ollukaan. Mutta Porkkalan karikkoisilla vesillä se oli epäkäytännöllinen. Minä väitän että, paitsi epäkäytännöllinen niin se oli melkein vaarallinen. Minulle on jäänyt mieleeni vain muutamia, muutamia purjehdusmatkoja. Muun muassa kerran saatoimme erään tuttavamme, tuttavamme sieltä Hormussaaresta, jossa asuimme, tonne Porkkalan rantaan, mannermaalle ja palatessamme oli verrattain hyvä myötätuuli ja tulimme veneellä ja isä sano minulle, mene tonne kokkaan katsomaan, tällä reitillä on kaks aika suurta karia. Minä menin ja varmuuden vuoksi pidin lujasti kiinni, kiinni maston kiinnitysköydestä. Ei kestänyt kauaa kun purjevene kolahti ja kallistui ja muuta. Ja olin tyytyväinen, että olin niin lujasti pitänyt kiinni, muuten se olis heittänyt minut mereen ja purjeveeneen alle.

Eikä kestänyt kuin muutaman minuutin, tuli uus samanlainen kolahdus ja samanlainen purjeveeneen kyljelleen meno, mutta pääsimme siitä. Ja niin pääsimme siitä onnellisesti, mutta kyllä minä olin jonkin verran järkyttynyt, eikä purjehtiminen minulle enää sen jälkeen maistunut erikoisemmin, koska minä aina kuvittelin siihen näitä vaarallisia paikkoja.

Toinen, joka on jäänyt minun mieleeni, oli siinä Hormuksen rannassa, lahdessa. Se oli aika syvää vettä ja jokseenkin sileätä pohjaa muuten, mutta keskellä lahtea oli yks ainoa kivi, joka oli semmonen niin kun sokeritopan muotoinen. Kärki ei juuri ja juuri ulottunut vedenpinnan yläpuolelle. Ja tänkin se isä löytyi, siihen ajoimme kerran. Silloin oli mukana siinä Sarkanen ja isä anto määräyksen Sarkaselle, että se heittää ankkurin mereen kun rantaa lähestytään. Ja Sarkanen seiso ankkuri kädessä kokassa, kun isä ajoi tähän sokeritoppaan ja vene tietenkin jyrähti ja Sarkanen heilahti ankkurin kanssa mereen ja se pääsi sieltä, siinähan oli se vaara, että se olis jäänyt kiinni siihen ankkuriin, mutta pääsi onnellisesti.

Ida, hänen silloinen tuleva aviovaimonsa oli vallan järkyttynyt. Ja kun tässä monia vuosia tämän jälkeen sitten kerran tapasin tämän silloisen Ida Sarkasen, jolloin Sarkanen itse oli jo kuollutkin, niin hän vieläkin muisti sitä tapausta ja muisti kuinka hän sanoi että, auttakee tuota raukkoo. Mutta se raukka pääsi sieltä merestä takaisin.

Tulimme lopullisesti onnellisesti Helsinkiin. Ja asetuimme asumaan Merikadulla olevaan huoneistoomme. Ja jonkun ajan kuluttua isä tuli ja ilmoitti minulle, että on myynyt purjeveeneen. Ja se oli minulle melkein ilosanoma, sillä minä pelkäsin purjeveneessä.

Vähän myöhemmin kun Väinö oli tehnyt sopimuksen, sopimuksen tänne Sortavalaan menosta, niin meille tuli tamperelainen pankinjohtaja isän vanha tuttava Saksassa oloajalta ja tarjos hänelle

paikkaa Tampereen kaupungin sihteerinä. Ja isä tuumi silloin, että se olis oikeastaan ollu aika mukava paikka, mutta kun hän oli tehny sopimuksen Anton Kotosen kanssa, niin ei hän halunnu peruuttaa sitä ja niin muutimme syksyllä Sortavalaa.

Isä lähti sinne ensin, ensin ja hankki huoneiston ja sitten ilmoitti minulle ja minä toimitin muuton. Toimitin pakkauksen ja siihen isä sanoi, että ota palokuntalaisia muuttamaan. Ne oli sellaisia joita käytettiin yleensä vähän painavampien tavarain muuttamisessa. Ja ne kyllä huolehtii tosta tavaravaunusta ja ei sun tarvitse muuta kuin itselles sitten pilettejä ja tulla perässä.

Ja niin tapahtui muutto Sortavalaa. Kaikki painavat kirjetuspöydät ja muut menivät, menivät ilman, että minun täyty pahemmin niihin puuttua.

Isä otti jonkun verran siihen aikaan jo huomioon sen, että minulla oli oikeastaan Maija jo pari kuukautta ollu tulossa.

Sortavalassa saimme verrattain mukavan huoneiston. Oli kolme pientä huonetta ja keittiö. Ja keittiön vieressä pieni komero kotiapulaiselle. Rouva Kotonen, joka oli hämeenlinnalainen ja minun vanha koulutoverini, auttoi minua kaikessa tässä järjestelyssä. Minähän olin suhteellisesti kokematon. Se talous mitä meillä oli Helsingissä sitä ennen, se oli niin yksinkertaista, ei siinä paljon taitoja tarvittu, mutta tämä muuttui vallan toisenlaiseksi.

Ensinnäkin huoneistossa, paitsi että se oli uunilämmitettävä, ei siihen aikaan muuten ollu paljon mitään keskuslämmityksiäkään. Vesijohtoa ei ollu. Siihen rouva Kotonen anto minulle neuvon. Siellä oli eräs, eräs ajuriliikettä harjottava mies, joka huolehti sortavalalaisten kaivottomien talojen vesijutusta. Kehoitti minua hankkimaan ja anto meille osoitteenkin mistä saatiin, saatiin käyttökelpoinen suuri vanha viinittiinu ja tämä mies, hevospies täytti sen aina vedellä Sortavalan seminaarin kaivosta. Seminaarin kaivo oli niin vettä tuottava, että siitä riitti puolelle Sortavalaa, puhumattakaan tietenkin itse seminaaria.

Ja kun se piti varansa kun tiinu rupes tyhjentyään, niin hän täytti sen ja tuli ja peri maksun. Niin että se vastas jokseenkin jo tavallista vesijohtoa.

Asuimme tässä huoneistossa yhden vuoden kun isä huomasi, että uusi talo oli rakenteilla lähettyvillä, johon tuli vesijohto ja muita mukavuuksia ja muutimme sinne vaikka emme enää olleetkaan muuta kun yhden vuoden Sortavalassa.

Isä oli varsinaisen kärejäkauden alettua aika paljon matkoilla, sillä hänen tehtävänsä oli hoitaa, hoitaa näitä ihmisten riitajuttuja. Paikkakunnalla oli yleisesti semmonen tieto, että jos Kotosen toimisto ottaa asian ajaakseen, niin se aina onnistuu. Siellä oli toinenkin asianajotoimisto Kaltunin,

mutta kun minä jonkun aikaa seurasin sitä, sitä sortavalaista elämää ja kyselin isältä asioita, niin tulinkin siihen tulokseen, että ympäristöläiset jos riitajuttu esimerkiksi tuli, niin siitä aina ihminen lähti suoraan Sortavalaan ja Kotosen toimistoon. Kotonen otti suoraan vastaan, keskusteli ja kyseli ja jos hän huomasi, että asia on, että hän voittaa asian se otti asian ajaakseen, mutta jos se huomasi, että tää oli sillä häviävällä puolella, niin se hylkäs sen. Ja tämä toinen, joka siinä sai sitten hylkäävän vastauksen, kuinka hienotunteisesti Kotonen sen sanoi, sitä minä en tunne, mutta niin ettei hän antanu suoraan ymmärtää, että hän hävis. Niin tämä mies meni suoraa päätä toiselle asianajajalle ja useimmiten juuri hävis.

Ja tästä syntyi semmonen mielipide koko kaupungissa ja ympäristössä, jos Kotonen ottaa asian ajaakseen, niin hän aina onnistuu.

Minä olin, aika paljon jouduin olemaan siinä alku aikoina yksin ja meillä myöhenpäänkään paljon tuttavuuksia Helsingissä. Ainoa missä surustelimme, oli juuri Kotosen väki ja siellä oli eräs pankinjohtaja, vilkas hauska mies, joka oli erikoisesti varsinkin pokerin pelaaja.

Mutta sitten kerran ilmestyi meille, se oli vielä syksyllä ennen joulua, ilmestyi meille eräs rouvas henkilö, joka esittäytyi lehtoriksi taikka lehtorin rouvaks, joka oli Sortavalan tyttökoulun ja jatkoluokkien opettaja jossakin aineessa, en enää muista missä. Ja kertoi, että heiltä lähti matematiikan opettaja. Se loukkaantui jostakin ja lähti, eikä suostu edes toistaiseksi opettamaan. Tämä matematiikan opettaja oli varsinaisena matematiikan opettajana kauppakoulussa. Ja niin jäi tyttökoulu, tyttökoulun jatkoluokat tai millä niitä nimitettiin, ilman matematiikan opettajaa. Ja hän sano kuulleensa, että minä oli matematiikan opettaja. Sanoinkin kylläkin, etten minä ole täysin valmis, minulla on kylläkin yliopistollinen arvosana matematiikassa kandidaatti tutkinnossani ja olen auskulteerannutkin yhden lukukauden Helsingissä, mutta sen enempää minulla ei ole. Ja hän suurella mielihallulla otti minut opettajaksi. Vähän, vähän noin ihmettelin, sillä Sortavalan seminaari seuloi kuulemma siihen aikaan opettajatkin, niin että niitten piti kuulua melkein uskonnollisiin lahkoihin ennenkä ne sinne kelpasivat.

Opetin sillä tavalla matematiikkaa tyttökoulussa joulukuun saakka. Sieltä jäi pari tyttöä vielä ottamaan minulle yksityistunteja, joista toisen tapasin sittemmin Helsingissä ja siitä oli kehittynyt huomattava käsityön opettaja.

Mutta seuraavalla, ei vallaan seuraavalla, mutta sitten seuraavalla lukukaudella ilmestyi minulle, tuli minulle eräs mies venäjänkielen opettaja, joka oli silloin tyttökoulussa opetti venäjänkieltä ja tuli luokseni ja kysyi, enkö minä ottais hänen poikaansa, pojallensa matematiikan opettamista. Poika on

seitsemännellä luokalla ja hänellä on nyt esissä logaritmit ja poika on saanu nelosen eikä opi niitä millään. Tietenkin minä otin, se oli vaihtelua.

Kun minä kerroin tästä Aini Kotoselle ja kun hän kuuli nimen, niin tuli heti suupieleen semmonen naurunväre ja minä aattelin, mitähän kummaa siinä nyt on. Ja hän kertoi, että se poika on hiukan omituinen. En sano, että se olis mielipuoli, mutta se on hiukan omituinen. Joka tapauksessa minun luokseni ilmestyi pitkä komea hauskanäköinen nuori mies ja minä aloin opetukseni, ottaen huomioon, että siinä voi olla jotain omituisuutta.

Opetin logaritmeja ja huomasin, että ne oli hyvin vaikeita hänen käsittääkseen. Koitin monia eri tapoja ja juuri kun olin saanu yhden käsitteen selväks ja tein siitä kysymyksen vähän toisessa muodossa, niin kaikki oli taas niin kuin pois pyyhitty. Mutta kuitenkin lopputulos oli se, että hän selvis kokeissa ja sai vielä seitsikonkin. Niin että sitä pidettiin vallan ihmeellisenä.

Eikä tunneilla, en minä tunneilla huomannu mitään muuta kun, että sitä matematiikan vaikea oppineisuutta, oppimaisuutta hänellä. Sitten viimesillä tunneilla kun hän tuli, tuli niin silloin minä huomasin mistä syystä sortavalalaiset puhuivat siitä. Hän tuli ja aloitti keskustelun, viime yönä kävi enkeli Gabriel minun luonani ja kerto minulle pitkän jutun mitä se enkeli Gabriel oli hänelle kertonut. Ja silloin minä kyllä huomasin, että sortavalalaiset olivat oikeassa. Mutta sitä ennen minä oli jo saanu hänelle niin paljon matematiikkaa, että hän pääsi luokaltansa.

Myöhemmin kuulin, että kun tapaisin jonkun, joka tunsu Sortavalan asioita, kyselin tästä miten kävi sen pojan ylioppilastutkinnon, se pääsi ylioppilaaksi. Ja missäs se nyt on? Niin juu se itkettää muijia Tampereella. Siitä tuli jokin sellainen uskonnollisen lahkon saarnaaja.

Muitakin originelliä tuttavuuksia minä jouduin saamaan Sortavalassa. Siellä oli pieni, ilmestyi pieni sosiaalidemokraattinen sanomalehti. Ja siellä oli toimittaja, jonka nimeä en muista, se oli nuori mies. Isä toi sen kerran meille ja kun minä sen kanssa juttelin, niin hän lausu toivomuksensa, että jos minä voisin hänelle edes lainata joitakin kirjoja kehitysupista. Hän on huomannut, että minä olen, olen Hämeenlinnassa pitänyt esitelmän, esitelmän Darwinismista. No täähän oli siihen aikaan minun erikoisharrastukseni ja mielelläni minä voin ottaa hänelle, pitää hänelle luentoja, ei mulla ole mitään oikeen sopivaa kirjaa, mutta minulla on pari saksalaista aikauslehteä, jossa on hyviä artikkeleita. Minä voin niitten perusteella pitää hänelle jonkinlaisen selostuksen taikka esitelmän, minkä hän tahtoo. Ja hän voi tehdä minulle kysymyksiä, tehdään semmonen sopimus. Ja niin tämä nuori mies kävi minun luonani ja useina arki-iltoina varsinkin sellaisina jolloinka Väinö oli matkoilla ja minä olin yksistäni, niin silloin keskusteltiin Darwinismista ja muusta siihen liittyvistä luonnontieteellisistä asioista.

Poika oli harvinaisen nopea oppimainen ja oli oikeastaan miellyttävää hänelle opettaa tällaista asiaa, josta itsekin oli innostunut.

Isä tiesi kertoa sen aikaisemmista vaiheista. Se oli sieltä rajakarjalasta ja oli ilman mitään erikoisempaa koulun käyntiä, opetellu pikkusen jonkun tuttavavan avustuksella muun muassa ruotsinkieltä, niin että hän kykeni ymmärtämään ruotsia, mutta ei yhtään ääntämään. Ja sellaisena hän tutustui ulkomaiseen kirjallisuuteen ja Sortavalassa oli aika hyvä kirjasto. Se oli erään huomattavan aikasempaan eläneen sortavalalaisen rikkaan kirjallisuutta harrastaneen lahjoitus-kirjasto. Ja sieltä kai hän sai muun muassa ruotsinkielistäkin kirjallisuutta joita hän kykeni ymmärtämään vaikka ei yhtään ääntämään.

Nuoren miehen kohtalo oli vaan niin surkea. Kun se sitten oli aikansa ollu sortavalaisen lehden toimittajana, niin hän haki paikkaa muun muassa Poriin ja sai Porista silloisen sosiaalidemokraattisen lehden toimittajan viran. Mutta oli liiaksi vilkas ja karjalaistyyppinen, ei se oikein soveltunu näihin länsisuomalaisten kanssa, mutta toimitti lehteä niin kuin toimitetaan.

Mutta se vilkkaus kai ja joku muu siinä teki sen, että kun tuli se, se niin kutsuttu kapinavuosi, niin porilaiset vastapuolen väki, miehet ampuivat hänet. Minusta se oli surku. Tollainen idealistinen nuori mies, joka ei millään tavalla vaikuttanu vallankumouksellisesti, muuta paitsi ideoina.

Jouduinhan minä Sortavalassakin sentään pikkusen tommoseen, en minä nyt sano puolueelämään, enkä politiikkaan vaan vähän sen malliseen. Sillä tämä minun tuttavani se pyysi enkö minä pitäis uudenvuoden saarnan heille. No tietenkin minä lupasin vaikka, mutta minä pyysin, että minä saan itse valita aiheen. Ja tietenkin minä valitsin Darwinismin, joka minulla oli siihen aikaan erikoisharrastuksena ja sortavalalaiset olivat kovasti mielissään.

Muuten, minun käsitykseni tästä kehitysoopin harrastuksesta siihen aikaan, on näin myöhemmin jäljemmästä päin selviytynyt siitä, että se anto, ihmisillä oli siihen aikaan vain noita uskonnollisia käsitteitä, eikä ne ollut saaneet mitään muuta käsitystä kuin sen mitä se nyt oli se, sanokaamme nyt vaikka luomiskertomuksen tarinat ja raamatun tarinat. Ja niille oli jollain tavalla piintynyt semmonen käsitys, että maailma on semmonen kuin se on, ei se muutu, eikä sitä kannata muuttaa. Mutta kun tuli tämä kehitysoppi, tuli niin kutsuttu Darwinismi, joka esitti, että maailma on joskus ollu toisenlainen ja aivan erilainen kuin nykyhetki ja se on voinu muuttua ja se on muuttunu.

Minkä takia se nyt juuttuis paikalleen, että maailma tulee olemaan myöskin muuttuvainen ja että tämä yhteiskunta muoto, joka meillä silloin oli, ei se ole mikään pysyvä vaan se on muuttuva. Ja tämä ajo niitä silloiseen sosiaalidemokraattiseen puolueeseen.

Sortavala on yhdessä suhteessa minun elämässäni jollain tavalla merkkipaalu. Siellä syntyi Maija. Sortavala on minulle myöskin yhdessä suhteessa tarjoutunut erikoisuudeksi, olen siellä tavannut, nähnyt en saa sanoa tavannut vaan nähnyt Iida Aalbergin. Iida Aalberg tuli seurueineen sinne näyttelemään Seurahuoneella ja olen ollu mukana siellä tietenkin. Tää oli suuri tapahtuma ja minäkin olin tie-tenkin siellä mukana katselemassa. Ja kuva mikä jäi siitä on että Iida hallitsi koko näyttämöä, nää kaikki muut olivat vain niin kuin jotakin sivutekijöitä.

Vielä tahdon mainita, että Sortavalassa ollessani minä myöskin suomensin erään kirjan, ihmisen rakenne, joka oli siihen aikaan yliopiston kaikkia anatomiaa lukevien kurssikirjana. Tässä kyllä tuli sellainen pikkunen erehdys, eräs toinen oli myöskin sen suomentanut ja niin tuli samasta kirjasta kaksi suomennosta, mutta olen myöhemmin kuullut tovereiltani, että ne arvostelivat minun kirjani suomennokseni paremmaksi kuin tämän toisen. Mutta siitä minun täytyy oikeastaan kiittää vähän, vähän miestäni, joka antoi minulle aina silloin tällöin hyviä neuvoja ja hän tottunut jo suomentaja, sillä hän oli jo aikasempaan paljonkin suomennellut, joko puoluetta taikka muuta kirjallisuutta.

Aikasempaan mainitsin jo, että oli Sortavalassa jonkun aikaa sikäläisen tyttökoulun matematiikan opettajana. Ja tämän jälkeen jäi minulle kaksi nuorta tyttöä oppilaiksi vielä matematiikasta. Myöhemmin toisesta näistä tuli huomattava käsitöitten opettaja ja hän on julkaissutkin kirjoja, joka otti siihen aikaan uudelleen muotiin tulleen käsityöopetuksen esittämisen.

Kävin myöskin mieheni mukana parin kertaa ihan Karjalan rajaseuduilla olevissa, olevilla, mieheni tekemillä matkoilla. En tietenkään mihinkään, minulla mitään ohjelmaa oli, mutta tutustuin jonkun verran siihen rajasuedun elämään. Erikoisuutena oli muun muassa talo, jossa alakerrassa oli navetta ja siellä asui lehmät ja varsinaisessa, toisessa kerroksessa tavallaan asuivat ihmiset. Tällaisia oli siihen aikaan vielä Karjalassa.

Ja sitten minä myöskin siellä tein muutamia, myymälöistä muutamia ostoksia. Siellä oli niitä Aunuksen karjalaisten käsitöitä. Erikoisen hienoja liinatöitä. Vasta tässä muutama vuosi sitten huomasin, että täällä oli minulla vielä jokunen niitä järeillä, mutta kuitenkin jo hyvin kuluneina. Tähän oikeastaan päättyy olomme Sortavalassa. Muutimme Helsinkiin ja siellä oli, siellä oli valmiina taikka melkein valmiina meillä huoneisto, jonka mieheni oli aikasempaan tietenkin jo tilannut. Siinä oli meillä kolme huonetta ja keittiö. Ja meidän mukaamme tuli asumaan myöskin minun mieheni isä, joka silloin vielä oli jonkun aikaa rautatiemiehenä, mutta myöhemmin, sittemmin kun muutimme sieltä, siitä pois, niin siirtyi eläkkeelle.

Väinön kaksivuotinen sopimus Sortavalassa oli päättynyt ja niin muutimme takaisin Helsinkiin. Minä en tarkemmin tunne, kuinka paljon, paljon Väinö oli suunnitellut valmistellu jo uuden tulevan asianajotoimistonsa hyväksi, mutta ainakin hän oli järjestänyt meille uuden asunnon Helsingissä, Töölöössä.

Se oli osakeyhtiö, jossa pääasiallisena hommaaajana oli, näyttää olleen hänen luokkatoverinsa, silloinen Väinö Aaltonen.

Muutimme tietenkin koko sakki Helsinkiin. Asuntomme oli Töölöössä, Luotsikadun varrella, toisessa kerroksessa. Oli kolme huonetta ja keittiö. Mutta ei silloisen tavan mukaan mitään kotiapulaisen huonetta vaan alkovi keittiössä. Mutta muuten oli nykyajan mukavuuksia ja keskuslämmitys.

Asumaan tuli kanssamme Väinön isä, jota tavallisesti nimitimme vaariksi. Hän oli silloin vielä toimessaan ja säännöllisesti laitoimme hänelle aina hänen eväänsä, johon kuului muun muassa korissa oleva ja tukevalla myssyllä varustettu kahvipannu.

Kotiapulaisena minulla oli yks nuori tyttö. Kun olimme saaneet talouden kutakuinkin järjestykseen, niin silloin tulikin minulle jo aika lähteä Mehiläisen sairaalaan, sillä silloin syntyi Liisa, syyskuun loppu päivinä.

Tänä aikana oli Väinö jo saanu asianajotoimistonsa, joka oli uudella ylioppilastalolla, käyntiin. Siinä oli kaksi huonetta, joista toinen oli toimistohuone ja toiseen asettui asumaan Väinö Hakkila, siltä varalta, että jos joskus tarvitsis olla joku puhelimeen vastaamassa. Väinö Hakkila lueskeli silloin lakitiedettä.

Kesti jonkun aikaa, ennenkö Helsinkiin vasta perustettu lakiasiantointisto sai säännölliset asiakkaansa ja säännölliset tulonsa. Tämä aika, joku aika tässä oli sitä kaikista laihinta tulo aikaa meidän elämässämme.

Mutta asianajotoimistoilla oli työtä ja isän toimisto tuli ennen pitkää tunnetuksi ja niin hänen täytyi ottaa sinne apulainen. Ja sitä ennen hänen onnistui saamaan naisapulainen, joka oli aikasempaan ollu työskennelly Viipurissa huomattavassa asianajotoimistossa ja oli hyvin ammattitaitoinen. Varsinaiseksi lakitieteellisen tutkinnon suorittaneeksi apulaisen hän otti hiukan myöhemmin ja molemmilla oli täysi työ.

Kesäasunnoksi emme voineet enää ottaa Porkkalan saaristosta Hormus-nimistä saarta, jossa olimme aikasempaan kun meitä oli vaan kaksi, olleet täyshoidossa. Nyt kun meitä oli näin suuri joukko,

niin saimme viereisestä saaresta, Löövööstä kesäasunnon vuokratuksi, mutta minun oli hoidettava siinä ruokatalous.

Mukaamme tuli silloin myöskin mieheni isä, vaari, joka oli jo sitten silloin siirtynyt eläkkeelle. Ja sitten saimme vielä vähän ajan kuluttua, kuluttua sinne uuden aivan uuden vuokralaisen, Eetu Salinin. Eetu Salin oli vähän aikasemmin sairastunu samaan tautiin, joka useat kaupunkilaiset haaveilivat, nimittäin itsellensä ostaa maatila. Ja hän oli Ylöjärveltä ostanut ja suurella innolla kuvauksista päättäen oli ryhtynyt sitä viljelemään. Istuttanut omenapuita ja istuttanut marjapensaita ja muuta sellaista ja juuri niin kuin tavallisesti kaupunkilaisherrat tekevät. Sillä seurauksella, että talous meni vähän rempalleen ja Eetu tarttui tavalliseen tapaansa alkoholiin. Niin syntyi ristiriita ja hänen vaimonsa muutti takasin Poriin, sanoen että ja perusti sinne uudelleen kahvilaruokalan, sanoen se on ala jonka minä tunnen.

Ja niin se olikin, mutta Eetu ei voinu jäädä sinne Ylöjärvelle yksistään. Sieltä hän tuli tapaamaan, tapaamaan Väinöä. Ja Väinö teki sen mitä hän voi tehdä. Hän toi hänet minun luokseni Porkkalaan.

Minulla ei ollu hänelle suorastaan yksinäistä huonetta antaa. Hän asui yhdessä vaarin kanssa. Nämä kaks niin erilaista olentoa tulivat sentään toimeen vaikka kyllä siinä jonkun verran kai oli hankausta.

Minä sen sijaan tulin hyvin toimeen Salinin kanssa. Me kalastimme yhdessä. Joka ilta, iltapäivä laskimme syöttiverkon aina samaan paikkaan määrättyyn lahteen, johon särkilauma aina tuli, tuli iltapäivisin. Ja illalla laskimme kymmenen, laitoimme kymmenen hauenkoukkua ja aamulla saimme aina tarpeellisen määrän kalaa. Haukia ja joskus joku ahven.

Opin sinä aikana jokseenkin joka päiväksi laittamaan hiukan eri tavalla haukea, jotta emme siihen kyllästyisi.

Kerran sitten teki mieleni saada vähän, vähän poikkeusta ja pyysin Väinöä tuomaan Helsingistä tullessaan meille paistipalan.

Väinö tuli säännöllisesti lauantai-iltasin asianajotoimistostaan meille Porkkalaan laivalla ja sieltä Porkkalan niemestä haimme hänet veneellä Löövööseen.

Mutta tämäkin ruokapuolen uudelleen järjestely epäonnistui, sillä sanottu lihapaketti oli sattunut joutumaan laivan pakettivarastossa aivan höyrykattilan läheisyyteen ja niin kun avasin sen, niin se oli niin pilaantunutta, että se kelpas vaan talon sioille.

Nämä kerta viikkoset soutumatkat Porkkalaan, jonne menimme aina ruokatavara ostoksille, se oli lähin kauppa siinä saaristossa. Eetu Salin souti aina ja minä istuin perässä ja pidin perää.

Kesä sattui olemaan harvinaisen kaunis ja aika tyyni. Sitä paitsi olihan meillä monta päivää tilaisuus valita tyynehkö päivä, ei meidän tarvinnu myrskyllä liikkeelle lähteä.

Sieltä ostimme välttämättömän niin kutsutun puotitavaran ja kalaa pyysimme joka päivä. Se oli alkukesän säännöllinen ruokavalio meillä. Emmekä oikeastaan, minä en ainakaan kyllästynyt siihen.

Liisa oli hiukan, hiukan heikonlainen pikkulapsi ja minulle lääkäri anto neuvon, että koitan pitää sitä mahdollisesti semmosessa lämpimässä hiekassa ja muuten. Ja sitä varten usein menimme viereiseen saareen, jossa oli hiekkaranta. Istuskelimme siellä ja Maija kulki pikkusen ympäri ja minä, minä luin tavallisesti jotain kirjaa, sillä en minä ole koskaan tottunut onkimiseen. Silloin kun isä oli siellä, niin hän onki.

Ruokajärjestyksemme ja muutenkin elämämme muuttuivat jonkun verran kun tuli se niin kutsuttu saaristolaisten kalastusaika, jolloin ne kävivät silakoita pyytämässä. Silloin alkoi meilläkin semmoinen silakkakausi. Ja myöhemmin kesällä turskakausi.

Opin laittamaan turskasta myöskin useampia eri ruokalajeja, joihin Salin oli varsinkin innostunut, innostunut ja kuvittelikin jo vähäsen jonkinlaista silankan jalostamislaitosta, mutta semmosethan siinä jäi. Eikä hän missään tapauksessa olis siihen ollu oikeastaan soveltuva henkilökään sitä laittamaan.

Mainitsin jo, että soudimme kerta viikossa ostosmatkalle Porkkalan niemeen. Ja että ilmat oli sinä kesänä kauniit ja tyynet. Minulla oli hyvää aikaa silloin keskustella Salinin kanssa. Vahinko ettei siitä ole jäänyt muistiin paljon mitään. Sillä Salinilla oli aika paljon kertomista ja kokemusta kaikesta siitä, niistä puolueasioista ja muista matkoistaan.

Ainoa mikä minulle jäi erikoisesti mieleen, oli hänen kuvauksensa Valppaasta ja Kurikasta. Valppaasta hän kertoi, että siinä oli jonkun verran perverssiä niin kun hän sanoi. Ja sitä erikoisesti seksuaalisella alalla. Hän kertoi kerran hakeneensa Valpasta. Valppaalla oli nimittäin tapana, tapana silloin kun hän oli puolueen pomo, sanokaamme vaikka näin, joskus silloin tällöin hävitä Helsingistä. Ei sitä löydetty mistään. Salin kertoi, että oli joku tärkeä asia ja hän haki ja löysi lopulta Valppaan. Ja Valpas oli ollu niin varomaton, että ei ollu pistänyt oviansa lukkoon, hän pääsi suoraan yllättämään, jotakin kohtausta, jota hän, jonka perusteella hän sitten teki johtopäätöksensä. Olen myöhemmin tästä vähän kertonut Väinölle, niin Väinön mielestä se nyt ei vielä tarvinnut olla perverssiä. Kyllä miehillä semmosiakin tapoja on. No näistä minä en nyt tarkemmin kerro, niitähän Salinkaan ei minulle yksityiskohtaisesti kertonut, mutta antoi kuitenkin ymmärtää, että ne hänen mielestään viittasivat semmoseen apnormisuuteen.

Kurikasta hän kertoi paljonkin. Kurikkahan oli siihen aikaan tavallaan huomattava henkilö kaiken toimintansa puolesta.

Aleksanteri II
Hän kertoi, että ensinnäkin se, jonka kaikki tietävät, että Kurikka oli erään Pietarin lähetyvillä olleen kestikievarin poika. Ja Kurikka oli kertonut Salinille, että heillä oli ollut, ollut kerran joukko pietarilaisia, silloisen perintöruhtinaan Aleksanterin, josta myöhemmin tuli keisari Aleksateri II, johdolla olivat metsästysretkellä. Ja metsästysretkellä jostakin syystä joutuivat yöpymään sanotussa kestikievarissa.

Kestikievarissa oli kaunis tytär ja keisarilla oli, taikka tulevalla keisarilla oli tietenkin joitakin etuoikeuksia myöskin kauniisiin naisiin nähden. Ja tästä yöstä seurauksena oli ollu Matti Kurikka.

Henkilöille, jotka tunsivat Kurikkaa, olen jonkun verran tästä vihjaillu tätä ja he ovat sanoneet, että kyllä se soveltuu Kurikan tyyppiin. Sehän oli täys itsevaltiassakin asioissa ja erikoisella mielikuvituksella varustettu toisissa asioissa.

Sitä paitsi, Väinö kertoi minulle, Kurikka nimittäin asui jonkun aikaa, jonkun aikaa hänen kotonansa vuokralaisena, sillon kun hän opiskeli tavallaan Helsingin yliopistossa. Että Kurikka sai siihen aikaan jostakin aivan, jostakin salaperäisestä kassasta opiskelurahoja ja tämä viittaa siihen, että hänellä oli jotakin alkuperäisiä suhteita johonkin varakkaaseen venäläiseen, olkoon se sitten ollu prinssi taikka joku muu aatelismies siellä.

Aleksanteri II juttuun viittaa myöskin se, että sitten kun Aleksanteri II kuoli, niin Kurikka jäikin ilman näitä erikoisrahalähetyksiään.

Samoin sanovat hänen toimintansa siellä Amerikassa siellä, siellä saarivaltiossa, jonka hän perusti, niin että se viittais siihen, että hänellä olis ollu jonkinlaisia hallitsijatyypin ominaisuuksia. Minä en näistä, näitten juttujen, asioiden todenperäisyyttä tietenkään tunne, sillä ei minulla ollu tilaisuuttakaan niistä ottaa tarkempaa selvää ja enkä ollu niistä huvitettukaan.

Kesä jatkui saman mallisena ja kun minä aikoinaan kerroin tästä, tästä. Niin kerroin muutamille tuttavilleni näistä Eetu Salinin kuvauksista Kurikasta ja he sanovat, että sehän soveltuu hyvin Kurikan, sehän selvittää hyvin tuon Kurikan erikoisominaisuudet ja sen, sen vallanhimon ja muitten elämänsä järjestelyn.

Kaikki loppuu aikanaan. Tämäkin kesä. Muttei se päässy loppumaan aivan normaalisesti, sillä elokuussa syntyi, syttyi maailmansota. Isä oli silloin jo saanut toimistoonsa apulaisen ja voi ottaa jonkun päivää, jonkun päivää kesälomaa. Ja niin hän järjesti löövööläisten kalastajapoikien kanssa

ja Eetu Salin mukaan turskanpyyntimatkan kauemmaks rannikosta. En muista sitä saaren nimeä jonnekka, jota kohti ne menivät. Mutta tämä keskeytyi ihmeellisellä tavalla, sillä kun ne lähentyivät saarta, niin sieltä tuli ankarat kiellot ja tuli ampumasignaalia. Ne olivat ihmeissään, mutta palasivat kuitenkin takaisin, sillä he ymmärsivät, että saarenrantaan oli kielto.

Ja kun he tulivat perille, niin en tiedä mistä, mistä lähteestä, eihän silloin ollu mitään radioita eikä siellä ollu mitään puhelinta, mutta joku tieto oli tullut, niin että sota oli syttynyt Venäjän ja Saksan välillä. Tämä oli se niin kutsuttu ensimmäinen maailmansodan syttymisaika.

Silloin tuli Salin levottomaksi ja sano, maailmassa tapahtuu nyt niin paljon ja ihmeellistä ja me olemme täällä kuin säkissä. Ja varustautui ja lähti matkalle, lähti Helsinkiin.

Salinin kohtalosta vielä jatkaakseni, Väinö tuli Helsinkiin tietenkin hoitelemaan virkaansa ja rupes hakemaan sieltä Salinia. Ja löysi hänet jostakin vinttikamarista kohmeloisena. Ja sai Salinin siinä sitten sentään niin paljon virkoamaan, että sai hänet lähtemään Poriin takasin. Ei Helsingissä mitään erikoisempia sattunu. Sota oli vielä kaukana täältä, mutta lähentyi hiljalleen.

Kesäkin loppui ja niin muutimme mekin silloin takaisin Helsinkiin. Ja elämä rupes Helsingissä menemään tasaista kulkuaan. Isän asianajotoimisto tuotti suhteellisesti hyvin ja kaikki meni muuten. Liisa hiukan sairasteli, mutta ei millään tavalla vakavammin.

Mutta kun tuli kevät ja me taas rupesimme katsomaan kesäasuntoa, niin meiltä olikin kielletty koko Porkkalan saaristo. Porkkalan saaristo laskettiin silloin sota-alueeksi. Ja saimme sellaisen sitten suhteellisen läheltä Helsinkiä, en enää muista sitä, sitä nimeä, mutta siellä oli, siellä oli talouskaupalla oma erikoinen huvilarakennuksensa. Ja isällä oli siihen aikaan vielä jokunen osake siitä Helsingin talouskaupasta ja niillä suhteilla se luultavasti sai aikaan sen, että saimme vuokralle tämän huvilan.

Muutimme sinne, sinne. Meitä oli sitten silloin jo Maija ja Liisa ja koko kesäks tuli meidän kanssamme Väinön sisar Laura. Ja meillä oli nuori apulainen. Ja tällaisella joukolla me sitten aloitimme, aloitimme seuraavan kesän.

Paikka oli oikeastaan aika miellyttävä. Ja meillä oli vielä käytettävänämme huvilaan kuuluva vene. Soutelimme paljon meren rannalla ja huolehdimme, muuta huoltahan meillä ei silloin ollu kuin huolehtia meidän joka päiväisestä ruoastamme, josta tämä nuori tyttö, sen laittamisesta piti huolta. Ja Laura ja minä ruoka-aineitten hankkimisesta. Lähellä oli pieni maalaismyymälä. Sieltä saimme osan. Sitten siinä oli naapurina, naapurina eräs pienviljelijä, sieltä saimme kananmunia. Muuten sivumennen sanoen, kun Maija näki pikkutyttönä ensi kerran kanat, niin se kysy heti, ketä noi on?

Ja sain hänelle selvittää, et on semmosiakin olentoja kun kanoja, joilla, joilla on siivet ja jotka osaavat lentääkin.

Polttopuiks oli vuokranantajamme meille luvannu lähellä olevan, tontin vieressä olevan alueen, jota oli raivattu ja jossa oli joukko kantoja. Meidän joka aamuinen tehtävämme Lauran kanssa, oli pilkkoa näistä kannoista sopivan määrän keittopuita.

Elämä meni tasaista kulkuaan. Isän asianajotoimisto toimi uuden osakkaan ja uuden ja siellä olevan taitavan apulaisen johdolla, johdolla ja Rauha, joka oli jo kevättälvella tullut sinne, jatkoi sekä opiskeluaan että oli jokun verran apuna asianajotoimistossa.

Mutta sitten sattui yllätys. Eräänä päivänä, en muista tarkalleen, herättikö jokin minun huomiotani, isän ulkomuodossa, mutta tuskin, sillä isähän oli jokseenkin aina saman tyylinen. Ei se millään tavalla riehakoinu, niin kuin minä helposti tein. Mutta jonkun ajan kuluttua tuli kuitenkin ilmi, että hän oli ottanut vastaan hänelle tarjotun osuusliike Elannon toimistusjohtajan toimen.

Ja oli kaikesta päättäen harvinaisen tyytyväinen ja iloinen asiaan. Ja sen minä kyllä ymmärrän, sillä isä ei pitänyt itse asiassa asianajosta. Se oli sellaista pikku detaljien penkomista, eikä se kuulunu hänen tyyliinsä. Hän oli enemmän suunnittelija ja suunnitelmien täytäntöönpanija kuin tollaisten pienten asian selvittelyminen ja varsinkin riitajuttujen selvittelyminen.

Hän myi kiireesti asianajotoimistonsa siellä olleelle apulaiselleen, joka sitä hoiti sitten, sitten elämäntyönänsä. Mennen naimisiin sen taitavan konttoriapulaisen kanssa ja elivät onnellisesti elämänsä loppuun, niin kuin sanotaan.

Isä ryhtyi heti järjestämään omia asioitansa. Olimme siihen asti Helsingissä asuessamme aina kesää viettäneet Porkkalassa. Ensin Hormussaareissa ja sitten Löövöössä. Ja nytkin olimme viime kesän viettäneet Löövöössä, mutta silloin alkoi maailmansota, kuten kerroin, jo edellä kerroin, ja Porkkala kuului silloin niin kutsuttuun sota-alueeseen ja sinne ei saanu ottaa enää kesäasukkaita. Ja niin jouduimme sitten seuraavana keväänä hakemaan uutta paikkaa, missä kesää viettäisimme. Siinä oli yks ja toinen paikka tarjolla, mutta lopuksi eksyimme sitten lähelle Helsinkiä, helsinkiläisen talouskaupan omistamaan huvilaan. Väinöllä oli siihen aikaan vielä jokunen talouskaupan osakekin, niin että hänellä oli jonkinlaisia virallisia suhteitakin kauppaan.

Huvila oli tilava ja mukava ja sopivasti juuri merenlahden rannalla. Meillä oli siellä oma laiturimme ja oma venemme. Ja saimme välttämättömät nuo polttopuut saimme viereisestä talon yhteydessä olevasta pienestä metsäpalstasta, jota oli ruvettu raivaamaan ja siellä olevat kannot oli meidän käytettävissämme. Laura asui meidän mukanaamme ja mukanaamme oli myöskin silloinen nuori taloudenhoitajamme.

Mitä polttopuihin tulee, niin niitähän kesällä ei tarvittu muuta kuin ketiöön ja teimme Lauran kanssa, pilkoimme joka aamu näistä kannoista keittiöpuut. Se oli oikeastaan erinomaista voimistelua.

Toisena urheilutyypinä oli meillä veneellä meren rannalla souteleminen.

Mutta sitten löysin myöskin, siellä oli ollu jollakulla puutarhaa ja oli pieni mansikkamaakin. Minä siitä vanhasta puutarhasta otin ylös jonkun pienen erän ja kun en minä mitään muuta tienny, niin hain Helsingin torilta kaalintaimia ja istutin sinne muutaman kaalin. Ne oli minun ensimmäiset puutarhaviljelyskokeeni.

Tämän maan, joka oli pienehkö, pidin niin puhtaana rikkaruohoista, että Laura rupes jo minulle siitä härnäilemään ja jos sinne ilmestyi joku rikkaruoho, niin hän tuli heti ilmoittamaan minulle, kuule nyt sun kaalimaassas on taas yks rikkaruoho.

Ruokatavarat saimme lähimmästä maalaismyymälästä, niin paljon kuin tarvitsimme. Ja sitten siinä oli vieressä eräs pienviljelijä, jolla oli kanala ja sieltä kävimme säännöllisesti ostamassa kananmunia

Muistan muuten, että Maija silloin, silloin näki ensi kerran kanoja ja kysy heti minulta, äiti ketä noi on? Erikoisesti muistan sen kun se kysy, ketä noi on. Minä kerroin sitten, että ne on semmosia lintuja, joista me saamme munia, kananmunat niistä, mutta en selvittänyt sitä sen paremmin. Mutta sitten kotona Maija kysy miten se kana tekee näitä munia ja näytti kädellään, kädellään samanlaista kun pullataikunasta pullaa tehdään.

Kalastimme Lauran kanssa jonkun verran, mutta suurimman osaa kalaa ostimme lähellä olevalta kalastajalta.

Isä hoiti asianajotoimistoonsa, mutta tuli jokseenkin joka ilta laivalla sinne kesäasuntoomme.

Sitten sattui eräänä päivänä, että minusta näytti että jotakin erikoista oli tapahtunut. Isä oli niin harvinaisen reippaalla ja hyvällä tuulella. Ja lopuks, hänen tapansa ei ollu heti kertoa uutisia, hän pidättyi aina jonkun aikaa ja sitten ne vähitellen pala palalta tavallisesti tulivat esille. Varsinkin kun minä rupesin jotakin kyselemään. Ja nytkin hän kertoi sitten minulle, että Elanto on valinnut hänet toimitusjohtajakseen.

Hän iloitsi siitä erikoisesti. Hän ei ollu koskaan erikoisemmin innostunut asianajotoiminnasta. Se oli sellaista palapeliä, niin kun hän sanoo. Pikkunen asia kerrallaan ja sitten ne riitajutut eivät olleet mitään hauskoja hänen mielestään.

Oikeastaan hänen tyyppinsä oli juuri tämmönen organiseeraaja ja jollekka sitten soveltui mielestäni hyvin semmosen niin kun Elannon mallisen liikkeen hoitaminen ja olihan hän oikeastaan Hampurissa ollessaan saanut koulutuksen suuren tavaraliikkeen hoitamiseen. Joskin hän sitten myöhemmin oli siinä joutunut jollain tavalla, joutunut siitä jollain tavalla pois ja tullut politiikkaan.

Elämä meni siinä ja loppukesästä sitten, se oli keski kesällä johonkin aikaan, kun tämä siirto Elantoon sattui. Elelimme samaan malliin siellä. Sitten eräänä päivänä isä sano, kutsuisin tänne pari työtoveriani. En oikeen muista enää ketä ne olivat, mutta eiköhän siinä ollut Timonen ja mahdollisesti Valmari, sillä nehän olivat silloin juuri melkein samaan aikaan tulleet Elantoon kuin isäkin.

Valmistimme Lauran ja tämän nuoren, nuoren apulaisemme mukaan mahdollisimman hyvän illallisen. Ostimme tietenkin kalaa kalastajalta ja kananmunia pienviljelijältä ja läheisemmästä tavaramyymälästä tarpeelliset ruokatarvikkeet.

Kaikki osuikin onnellisesti ja hyvin ja meillä oli oikein hieno omelettikin uunissa kun tämä Hilja-niminen kotiapulainen luultavasti oli kai vähän hermostunut kun hän sen sieltä otti, jätettiin se sinne uuniin nimittäin joksikin aikaa tämä omeletti pysymään kuumana tarjoiluun saakka. Ja kun hän sen otti, niin se luisukin pelliltä lattialle. Siitä ja vaari, vaari ja lapset sitten päältä kaiken sellaisen mikä ei ollu kosketanut lattiaan. Ja he herkuttelivat sillä, mutta meillä oli kylliksi, kylliksi illalliselle ruokaa tarjolla, niin ettemme Lauran kanssa sentään millään tavalla siinä suhteessa häpeeseen joutuneet.

Siirryn nyt hiukan toisen puoliseen asiaan.

Siihen aikaan kun, silloin oli juuri sota, sota ja muistan vielä kuinka tarkkoja oltiin kun meidän asuntomme pimentämisestä. Koska se oli vähän semmosella kallionrinteellä ja sieltä valaistut akkunat näkyivät jo merelle saakka, niin sotilasvirastot pitivät tarkkaa huolta, ettei mitään valon vilkahduksiakaan sattunu. Ja niin saimme kerran huomautuksen ja siitä oli seurauksena, että minä hankin oikeen tukevat, tukevat vihreät flanelliset akkunaverhot, jotka säännöllisesti heti hämärän tultua vedettiin eteen.

Ja sillä tavalla sitä elettiin semmosta helsinkiläistä sota-aikaa. Se oli semmosta alku aikaa, ei siellä paljon oikeastaan se sota silloin tuntunutkaan. Se käytiin, varsinainen rintama oli, oli Venäjän ja Saksan välillä ja kaukana, kaukana silloin Suomen rajoilta. Mutta Venäjän valtio oli kuitenkin varustautunut Suomeakin ja lisännyt kai tänne sotaväkeäkin sitä, niistä asioista minä en ole täysin selvillä.

Silloin oli helsinkiläisillä jo sähkö, niin että pienikin rako verhoissa voi kyllä näyttää loistavana merellekin saakka.

En puutu isän Elantoa koskeviin asioihin, sillä minun periaatteenani oli pysytellä niistä mahdollisimman paljon erillään. Ja sitä noudatin ihan loppuun saakka.

Mutta täytyy kuitenkin kertoa eräs pikku seikka juuri näiltä ensimmäisiltä vuosilta. Väinö sano kerran minulle, Elannolla on yksi kahvila Mikonkadulla, sen kun sinä tiedätkin, mutta sillä on Iso Roobertinkadulla toinen kahvilaruokala. Minä menen katsomaan sinne, en ole siellä koskaan käynyt. Tuletkos mukaan?

Lähdin mukaan, tässä ei ollu vielä mistään periaatteesta kysymys. Kun tulimme sinne, niin hämmästyin vallan minkälainen se kahvila oli. Ensimmäinen seikka mikä silmiini pisti, oli akkunaverhot, jotka olivat, olivat noin lähes puolenmetriä liika lyhyet. Ne oli niin ihmeellisen näköset, ei ne ollu lyhyet verhot ja eikä ne ollu pitkät verhot vaan ne oli jotakin sillä välillä. Kalusto oli hyvin kömpölöä puista ja sekin pisti silmääni.

No en tietenkään siellä, siellä niitä katsellessa ryhtynyt mihinkään kritiikkiin, sillä olinhan sivullinen. Mutta sieltä pois tullessani ja kotiin saapuessani kypsyi minulle eräs ajatus, jonka minä sitten sanoin Väinölle. Minä sanoin, kyllä sinun on Elannon liikkeen maineen takia tuollaiset laitokset hiukan ainakin jonkun verran korjattava niitä, niitä, mutta älä rupee ite siihen vaan ota asiantuntija. Asiantuntija joka järjestää sen, sen noin miellyttävällä ja uudenaikaisella tavalla. Eikä sun tarvitse sellaista asiantuntijaa mistään kaukaa hakeakaan. Sinullahan on vanha, vanha alku-yhtiöläinen toveris Väinö Vähäkallio juuri valmistunut, hiljattain valmistunut arkkitehdiks ja on juuri palannut itämailta tekemältään matkalta. Anna hänen, hänelle tehtäväksi järjestää näihin sekä Mikonkadun ruokalaan että tänne Roobertinkadun ruokala-kahvilaan uusi kalusto.

Ja isä meni siihen. Ja niin joutui Elanto jollain tavalla ottamaan asiantuntijakseen arkkitehti Väinö Vähäkallion, joka myöhemmin myöskin piirusti talon, Elannon uuden toimitalon, joka yhä vieläkin on kaunis rakennus ja menee vielä nykyhetken makusuuntaan.

Kuten sanottu, pidin asianmukaisena etten puuttunut mieheni liikeasioihin ja ne hän hoitikin aina jokseenkin yksin. Korkeentaan semmosena Elannon jäsenenä joskus jostakin erikoisesta voin huomattaa taikka iloita jostakin onnistuneesta jutusta.

Siirryn nyt ilmiöön, joka alkoi olla aktueelli siinä sodan alku aikoina. Helsinkiläiset herrat, niin kuin sanottiin, alkoivat olla innostuneita maatilojen omistamisesta. Ja tämä tauti näyttää tarttuneen Väinöönkin. Varsinkin kun Porkkala oli suljettu, suljettu kesäasunnon puolesta ja oli vähän epämurkavaa ruveta hakemaan aina joka kevät uutta kesäasuntoa. Niin hänkin ryhtyi, ei hän mitään erikoisempia asiasta minulle puhunut, mutta tämä selvis minulle vähitellen. Varsinkin kun hän

sitten eräänä päivänä sanoi, että hän on katsonut, katsonut erään maatilaa, jota on aikonut mennä katsomaan ja ottanut asiantuntijana mukaan, mukaan tuomari Hörlinin, joka silloin omisti jo Leppävaaran ja oli laittanut sen hyvään viljelys, viljelys kuntoon. Ja laitto parhaillaan sinne suurta kauppapuutarhaa. Ja niin hän sai mielestäni parhaan asiantuntijan mitä hänellä siihen aikaan oli Helsingissä saatavissa. Ja minä luotin siihen.

Ja niin hän osti Bisan. Se oli Kirkkonummella oleva vanha talonpoikaistalo, jota omisti, omisti vanhahko isäntä, joka oli jo luultavasti kyllästynyt talon hoitoon ja ryhtyi eläkkeelle talon myynnistä saadun pääoman varassa.

Kuten sanottu, talo oli kaikesta päättäen vanha talonpoikaistalo. Kuvaan ensin sen rakennusta. Siinä oli toisessa päässä, keskellä rakennusta suuri huone, jota maalaiset tavallisesti nimittivät saliksi. Ja sen perässä kaksi kamaria, joita kutsuttiin peräkamareiksi. Ja tämä salihuone, josta meni ovi eteiseen ja siitä suureen keittiöön, vastapäätä olevaan keittiöön. Samoin kun siihen porstuan peräkamariin. Erikoista porkkalalaisille oli silloin, että tähän porstuan peräkamariin rakennettiin ulkoneva osa ja sillä saatiin se laajemmaksi. Ja ulkonevaa osaa nimitettiin kapsäkiksi.

Kuten sanottu, eteisestä tultiin suureen keittiöön. Siinä oli suuri leivinuuni ja sen kyljessä hella, niin kun siihen aikaan oli tapana. Vesijohto sinne tuli, ei suoranaisesti, suoranaisesti taloon tuli maantien toisella puolella olevasta kaivosta tuulimyllyn avulla pumppua käyttävä, käyttävä vesijohto, navetanvintille suureen säiliöön. Ja tästä säiliöstä tuli oma johtonsa keittiöön. Mutta kun keittiö oli korkeammalla kuin navetanvintti, niin siihen oli liitetty pieni pumppu, jolla pumpulla toimitettiin tämä lisäveden saanti.

Talon rengit asuivat erillään, aivan päärakennusta melkein vastapäätä olevassa omalaatuudessa rakennuksessa, jossa maapinnan alapuolella oli ensin jääsäiliö. Sitten oli, sen yläpuolella oli maitokamari. Ja maitokamarin yläpuolella oli renkien asunto. Ei siellä, siinä asunu muuta kuin kaksi renkiä meidän aikanamme taikka ne oli meille perintönä. Kun ostimme talon, niin talon mukana siirtyi koko henkilökunta meille.

Siellä oli taloudenhoitajana, en muista sukunimeä, mutta etunimi oli Ingrid. Miellyttävä ja hyvin taitava nuori nainen. Ja hänellä oli apulaisena semmonen vähän toisella kymmenellä oleva Linea, niin kutsuttu pikkupiika, joka myöskin oli vikkellä ja miellyttävä. Renkien kanssa minä tulin vähemmän tekemisiin. Näin ne aina siellä aterioimassa etupäässä ja sitten työn toimin.

Työnjohtajalla oli oma erikoinen asuntonsa. Pari huonetta ja keittiö. Ja hän oli perehtynyt, paitsi maanviljelykseen myöskin talon yhteydessä olevaan sahan hoitoon. Ja siitä minäkin olin huvitettu. Se oli minulle uutta. Kävin silloin kevät puolella, jolloin sitä, kevättalvella jolloin sen oli käynnissä, kävin siellä melkein joka päivä.

Tämä sahalaitos oli sellainen, että siellä sahattiin ennen kaikkea naapuriston taikka ympäristön tuomia tukkeja maksua vastaan.

Mutta talon varsinaisena tulonlähteenä oli navetta. Ja se oli hyvä, suurehko ja tilava rakennus, erinomaisessa kunnossa.

Sinne tuli vesijohto sieltä vintissä olevasta säiliöstä. Ja muuten oli kaikki hyvässä kunnossa ja karja oli sen ajan tyyliin osaksi, osaksi alkuperäisesti luultavasti sitä niin kutsuttua ruotsalaista ruskeeta, jota oli ruvettu jalostamaan eyshireksi. Ja talo kuului niin kutsuttuun tarkastusyhdistykseen ja talossa kävi säännöllisesti tarkastaja. Se oli siellä mies, nuori mies miellyttävän näköinen. Kutsuin hänet aina erikseen omalle puolelleni kahville ja keskustelimme paitsi karja asioista vähän muistakin. Ja hänessä ei ollut vaikka hän oli ruotsalainen, niin hänessä ei ollut sitä, sitä uudenmaan ruotsalaisten kielifanatismia.

Sivumennen kerron tässä yhden pienen episodin.

Olimme juuri kerran kahvipöydässä ja tämän assistentin kanssa juttelemassa kun Maija tulee siihen. Maija sellainen pikkuinen lörpöttelevä tyttö ja sano, äiti mikä on suomeks festman?

No minä sanoin Maijalle, että sen nimi on sulhanen, mutta en voinut siinä meidän kesken tarkemmin selittää, mistä se Maija sen festmannin sai. Se oli Ingrid, taloudenhoitajani hänelle mainittiin aina tästä karjakosta ja siitä festmannista. Ja sitä se festman silloinkin tarkoitti.

Loppujen lopuks tämä festman menikin naimisiin sen Ingridin kanssa ja siitä tuli mielestäni kaunis ja miellyttävä ja todennäköisesti hyvin toimeentuleva pariskunta. Mutta minä sain ruveta hakemaan uutta taloudenhoitajaa sinne taloon. Ja siitä voin kertoa yhden pienen episodin.

Sinne oli pyrkimässä sitten eräs paikkakuntalainen. Nuori nainen myöskin kaikin puolin nuhteettoman näköinen ja minä olin jo valmis tekemään sopimuksen, kun minun karjakkoni tuli, joka oli myöskin mielestäni erinomainen karjanhoitaja, tuli ja sano, että hän sanoutuu sitten irti jos minä otan sen ja sen taloudenhoitajaksi. No minkä takia? Sehän on semmonen miellyttävän näköinen nuori nainen. Joo mutta se on seurustellu miehen kanssa joka on naimisissa. Minulla on lapsia, sillä oli useampiakin lapsia, ja niillä on jokaisella eri isä, mutta kukaan niistä ei ole ollut kenenkään toisen kanssa naimisissa. Ja hänellä oli se periaate niin luja, että minun, minä pelkäsin menettäväni hyvän karjakon ja jätin tämän taloudenhoitaja jutun ja hain toisen.

Karjakkoja oli kaksi. Ja karjan lukumäärää en oikein muista, mutta kyllä niitä oli siinä parinkymmenen paikkeilla. Ja säännöllisesti pidettiin sitten sitä, sitä tiliä karjasta ja karjan tuotosta. Ja